F'raħal

Wara li kont domt xi tliet xhur mixħut fis-sodda bid-deni, it-tabib qalli biex immur ngħaddi erbat ijiem għall-arja f'xi raħal. Ktibt malajr 'il wieħed ħabib tiegħi u dan bagħat igħidli u jistedinni biex immur noqgħod fid-dar tiegħu. Lqajt din l-istedina u tlaqt bil-karrozza għar-raħal ta' H.........

Malli wsalt sibt lil ħabibi jistennieni u feraħ bija mhux ftit. Dawwarni l-kmamar kollha, fosthom il-kamra mudwala li kien warrab għalija; ħriġna ħarġa mar-raħal; għaddieni minn ħafna sqaqijiet dojoq u mgħawġa, ġo fihom xi nisa jpaċpċu li, malli rawna, waqfu u baqgħu jħarsu lejna sa ma għaddejniehom, u mbagħad ismagħhom isaqsu waħda lill-oħra: "Min hu dan? Minn ta' minn hu!" u ħafna mistoqsijiet oħra bħal dawn li wlied Eva jħobbu jgħidu, l-iktar fl-irħula fejn wiċċ ġdid isir jafu kulħadd f'qasir żmien.

Wara li kont ilni r-raħal xi ġimagħtejn bdejt nidra t-triqat u n-nies mhux ħażin. Għamilt ħbieb ma' xi erbgħa minn nies sewwa ħafna li kienu jiltaqgħu fuq iz-zuntier wara nżul ix-xemx, u erħili mbagħad ta' kull filgħaxija noqgħod nisma' xi jkunu qed igħidu sa jagħmel il-ħin u nqarrbu lejn djarna. Imma biex nifhmu aħjar x'xorta ta' nies kienu dawn, aħjar ngħidu xi ħaġa fuq kull wieħed minnhom.

L-ewwel ma nibdew mill-kappillan, għax fir-raħal il-kelma ta' ħadd ma tiswa daqs dik tal-kappillan. Dan kien raġel għaref u meta kien l-iskola qala' ħafna tifħir minn għand min kien igħallmu. Laħaq kappillan ftit wara li sar qassis u mill-ewwel bagħtuh f'dan ir-raħal. Għall-bidu kien sa jinqalagħlu l-għawġ, għax iż-żewġ każini tal-banda bdew jagħmlu li jistgħu biex ixaqilbuh lejn xi wieħed minnhom; iżda dan għaraf imexxi hekk tajjeb li ħadd ma kellu l-ħila jaqbdu f'xejn, għalkemm iż-żewġ partiti mbagħad gergru kemm felħu kontra tiegħu. Kien dan il-kappillan jieħu ħsieb it-tfal, igħallimhom id-duttrina, jurihom it-triq tas-Sewwa, u dan l-aħħar fetaħ l-Azzjoni Kattolika biex it-tfal ma jisfrattawx u jitħassru. Għall-festa kien iħabrek ħafna; minn xhur qabel kien joħroġ jiġbor biex din tirnexxi. Qalbu tajba kemm tridu, il-foqra deħlin u ħerġin għandu biex jagħmillhom karta issa għall-karità, issa biex uliedhom jieħdu l-kotba b'xejn, issa biex idaħħlulhom 'il żwieġhom jaħdmu, fi ftit kliem, kien tassew jaqdi d-dmir tiegħu bħala ragħaj fil-Qasam t'Alla. Tkellmu kien dħuli, jaf x'igħid għax qara ħafna fi żmienu. Min jaf kemm-il darba, bil-kelma t-tajba, kien raġġa' s-sliem fid-djar imħarrbta bil-ġlied? Ħaġa waħda kellu (u min jista' jlumu) kien iħobb li kulħadd jagħmel li għandu jagħmel sew, u fuq hekk ma nafx kemm-il darba kellu xi jgħid mas-sagristan fuq li dan ma għamilx l-arloġġ tal-

knisja sew u n-nies gergru, jew inkella għax ma jagħmilx ix-xema' tal-quddiesa fuq l-artal u ma jdoqqx għall-quddiesa fil-ħin.

It-tieni wieħed jaħbat is-surġent, raġel twil, mibni b'saffejn, għajnejh ftit 'il ġewwa, geddumu maħruġ kemmxejn 'il barra, b'ħarsa ta' wieħed li ma jridx min igħidlu "lè". Dan kien iħobb il-kaċċa u l-għasafar; kliemu dejjem fuq summien, gamiem, vrieden, pluvieri, mlievez u ħafna tajr ieħor. Id-dar tiegħu kellu kamra mimlija għasafar ibbalzmati ta' kull xorta u ta' kull daqs u l-hena tiegħu,meta jkun bil-frank, jekk ma joħroġx bl-ix-kubetta fuq spalltu, jgħaddi sigħat sħaħ ifarfar dawn l-imbierka ta għasafar. Fix-xogħol tiegħu bħala surġent ma tilgħabx bih, sikwit iressaq il dan u 'il-ieħor quddiem il-Qorti u n-nies tibża' minnu daqs xitan. Mal-kappillan ħaġa waħda, u mdaħħal fil-kumitat tal-Azzjoni Kattolka. Miksur daqsxejn mas-surmast, għax dan kien qallu li t-tifel mhux tajjeb biex jersaq għat-Târzna, biex b'hekk tilef l-aħħar eżami. Mill-bqija bniedem tal-pjaċir u la tidrah issibu ċajtier ħafna.

Is-surmast kien minn dak ir-raħal stess. Zijuh kien qassis, u ried ikun hu biex jibagħtu l-iskola s-Siminarju. Għall-ewwel kien għal qassis, imbagħad ħassar u laħaq surmast. Kien għamel ħabta mitluf fuq il-letteratura iżda malajr telaq kollox għax kien qed iherri moħħu u jħassar għajnejh b'dak il-qari kollu. Issa ma baqax jaf ħlief xi vers ta' poeżija jew xi qawl bil-Latin. Jidhirlu li jifhem fil-pulitka għax darba kien kiteb xi ħaġa bit-Taljan fuq xi taxxi li kien beħsiebu jagħmel il-Gvern. Ibati daqsxejn bl-istonku u kliemu dejjem jaqa' fuq l-ikel; mill-ewwel darba li jsir jafek erħilu jgħidlek kemm kellem tobba u professuri, kemm siefer għand tobba ta' barra u kif issa sab ruħu tajjeb bid-dieta li tah il-professur ta' Katanja. Għall-ilbies ma jħabbelx rasu, l-ingravata qatt ma taraha fin-nofs, imma allaħares ma ssellimlux meta jkun għaddej mit-triq imwieżen fuq il-bastun (għax issa, miskin, beda jikber u wasal biex joħroġ bis-sittin). Ftit iħobb joħroġ lejn l-ibliet u l-gost tiegħu, meta ma jkollux x'jagħmel, joqgħod jaħdem il-pasturi u l-presepji biex itellagħhom lit-tfal ta' l-iskola meta joqrob il-Milied. Jirsisti ħafna għall-festa; fuq il-bejt tiegħu biss kienu jinħarqu daqs 3,000 bomba li jkun ħallas għalihom hu. Ir-raħal kollu kien iġibu u aħna lkoll konna nifirħu bih meta kien jersaq ħdejna.

Issa jmiss is-sur F........, bniedem għani, igħix bir-renti. Meta kien żagħżugħ siefer, mar l-Amerka fejn għamel ħafna flus; wara raġa' lejn Malta, xtara ħafna bini u issa ma għandu bżonn ta' xejn. Malli jisimgħek issemmi xi ħaġa malajr igħid-lek li fl-Amerka kien ra bħalha u mbagħad erħilu jlablab min-għajr ma jaqta' fuq dak li kien ra meta kien imsiefer bla ma ħadd jista' jmerih, għax ħadd minna ma kien hemm. Għal kull ħaġa ta' xejn kien iżellaq xi kelma—minn għalih bl-Ingliż—li kien tgħallem l-Amerka—Jitkellem igħajjat, jidhirlu li għax

għandu l-flus sa jixtri 'l kulħadd. Kellu xi jgħid ma' tal-Banka u issa ma baqgħax jieħu l-biljetti minn għandu.

Is-sur G......... tal-Lottu kien maħbub minna lkoll. Mill-ġisem ma kienx qasir wisq, iżda rqajjaq, għadma u ġilda, u bla ġlekk kien jidher donnu pespus. Kellu fuq rasu ftit żajbriet 'l hawn u 'hinn, fuq imnieħru żewġ ħġiġiet kbar, għajnejn żgħar mgħottija b'ħuġbejn muxagħra, u lħitu daqsxejn 'il barra. Meta jitkellem jiftaħ idejh u l-ħaġa jkabbarha għal mitt darba. Tgħidlu xi ħaġa jieħu għalih, irabbi l-geddum u jitlaq. Jaqra l-gazzetta kull jum, u għalih li jaqra Vanġelu — Allaħares tmerih meta jkun jaf li l-gazzetta qalet hekk. Dan l-aħħar ma baqax jibagħthielu l-gazzetta lil Dun P ......: għax dan kien qallu li jibla' kull ma jaqra. Imdorri ġo l-ibliet u n-nies tar-raħal kienu ħaduh fuq demm id-dars għax dehrilhom li l-banka kellu jeħodha wieħed mir-raħal, mhux wieħed mill-belt; u fuq hekk bosta kienu dawk li, biex jinkuh, kienu jmorru jaqtgħu n-numri mir-raħal l-ieħor u għandu ma jersqux. Kieku mhux għax kien ħa xi sold mal-mara kien jara jitlobx jibagħtuh xi mkien ieħor. Meta kien ikun magħna dan, konna nehdew tas-sew narawh jitmasħan fuq xi ħaġa li nkunu għidnilu. Deni lil ħadd; anqas jekk irid ma jaf jagħmel deni, u għalhekk kulħadd kien jixtiequ magħna.

Meta daħlet ix-xitwa bdejna ninġabru għand l-ispiżjar tar-raħal, raġel qsajjar, ismar u b'imnieħru twil u mgħawweġ, maħruġ 'il barra. Kien dan l-ispiżjar żagħżugħ minn ta' daż-żmien, moħħu mimli ħmerijiet, kollu ritratti ta' artisti tat-talkies, iħobb iż-żfin u jmur it-tijatru kull nhar ta' Ħadd. Kliemu nofsu Taljan, qisu nesa l-Malti wara li studja Ruma. Għall-ewwel li kien ġie r-raħal ma setax jaqbad, għax in-nies waħħlet f'rasha li ma jifhemx billi dan ma kienx jifhimha meta kienu jiġu għal xi ftit "subliman" jew "Aċidi purku". Issa n-nies drawh; l-ommijiet deħlin u ħerġin jixtru daqqa qartas melħ, oħra landa "Lactogen" għat-tarbija jew flixkun żejt tal-Ħuta. Mal-kappillan u l-qassisin tar-raħal kien joqgħod bil-għaqal—għax ma jridu xejn biex igħidu xi ħaġa minn fuq il-pulptu. Iħobb ħafna t-tijatrin u meta tal-każin ħadmu "Ġużeppi mibjugħ minn ħutu" kien bekka 'l kulħadd daqs kemm qalagħha tajjeb il-parti tiegħu.

Biex ma nħallu 'l ħadd insemmgħu l-Avukat. Ftit kien joqgħod magħna dan, għax dejjem issibu l-Belt, jieħu kafè il-"Premier". Qatt ma ħadem ta' Avukat—ħlief biex jagħmel xi rikors—għax ma għandux għalfejn billi kien wiret ħafna minn għand iz-zijiet. Kien isiefer kull sajf; imma qisu qatt ma mar imkien għax milli ra barra ma kien igħid xejn. Fi żmien l-Awtonomija l-imħabba lejn Artu ġagħlitu joħroġ kandidat; iżda n-nies ma għarfetx x'ġid seta' jagħmel għall-poplu—u ma telax !

Dawn huma n-nies li magħhom kont inqatta' s-sigħat kemm domt ir-raħal. Kollha kienu nies twajba, kull wieħed b'xi "imma" għalkemm malajr tidrahom. Igħixu ħajja fis-sliem, 'il bogħod mill-frugħa tal-belt, midħla tal-ġmiel u l-kobor tal-Ħolqien. Wieħed mill-ibliet jgħir għas-sempliċità tal-ħajja fir-rħula, iżda min jaf kieku jkollu jkun flokhom xi jgħid! Il-qalb tal-bniedem qatt ma tixba' bli għandha f'did-dinja; tixtieq dejjem xi ħaġa malli għandha u fl-aħħar issib li dak li xtaqet mhux biżżejjed—Eqq! Hekk id-dinja.

Ġ. Cassar Pullicino.